

Anikó László – Sándor Óze (Piliscsaba, Universitatea Catolică Péter Pázmány):
Transilvania lui Gabriel Bethlen și apocaliptica lui Alsted

În secolele XVI-XVII Europa devine treptat un teritoriu unde apare caracterul „total” al războaielor periferice împreună cu sistemul războaielor religioase. Cercetarea internațională consideră că în timpul Războiului de Treizeci de Ani mentalitatea apocaliptică capătă din nou un rol central în Europa. Punctele de organizare spațiale ale zonei de ciocnire formate în mijlocul Ungariei secolului al XVI-lea au fost analizate din punctul de vedere a mai multor sute de fortificații, formate pe cea mai importantă linie a frontului terestru între două religii și civilizații și, nu în ultimul rând, între cei doi împărați, „superputerile” lumii. În același timp niciodată nu i se acordă o importanță atât de mare Ungariei, tocmai din cauza situației specifice a frontului, însă concepția apocaliptică asupra timpului din țară a avut efecte și pe plan european. Prin urmare, autorii din Ungaria și din Transilvania ai secolului se bazează pe de-o parte pe o literatură apocaliptică vie izvorâtă din tradiția mentalității periferice, pe de altă parte pe sentimentul apocalipsei moderne. Această literatură și acest sentiment se leagă de formarea religiilor și de polemica din jurul acesteia, personajele le folosesc orientându-se conform noilor circumstanțe. Folosește anumite elemente din literatura europeană, însă devine drept fundal istoric al unei lumi noi cu desăvârșire, așezând bazele acesteia din punct de vedere teologic, sociologic și al teoriei statului.

Gabriel Bethlen a acordat o atenție deosebită formării unei elite spirituale. În cadrul politicii sale culturale bine gândite un obiectiv a fost fondarea unei instituții de învățământ superior (universitate). Acest scop l-a servit invitarea la Alba Iulia a unor profesori renumiți din universități din străinătate. După ce Martin Opitz s-a întors în țara sa, principele – ascultând sfatul lui Albert Szenczi Molnár – a trimis o scrisoare de invitație profesorului renumit din Herborn, Johann Heinrich Alsted, care, acceptând invitația, a sosit în Transilvania în 1629 împreună cu doi tovarăși, Johann Heinrich Bisterfeld și Philipp Ludwig Piscator. E adevărat, că profesorii nu s-au mai întâlnit personal cu Bethlen, totuși au urmat tot timpul drumul indicat de principe, iar Alsted și Bisterfeld au lucrat până la capătul vieții lor pentru dezvoltarea universității.

Enciclopedia mare a lui Alsted intitulată *Encyclopaedia, Septem Tomis Distincta* apărută în 1630 a stat la baza reformei sale de învățământ. În această carte el a încercat să cuprindă toate cunoștințele importante, cartea funcționând astfel ca o oglindă a universului. Profesorul din Herborn era reprezentantul unei viziuni enciclopedice asupra lumii, nedespărțite de tendințele spirituale și culturale reformiste ale Renașterii. La sosirea în Transilvania tendințele sale pansofice se contopesc cu viziunea sa milenaristă, și acestea se formulează prin promisiunea păcii de o mie de ani după sfârșitul lumii de la sfârșitul secolului.

Este o întrebare interesantă de ce au acceptat profesorii din Herborn invitația principelui transilvan, de ce au acceptat ca ieșind din circuitul vieții spirituale europene să ajungă „la capătul lumii”, la marginea Europei. În prezentarea noastră ne preocupă și întrebarea, oare ce informații au avut ei despre Transilvania, care i-au întărit în decizia de a alege principatul și instituția din Alba Iulia drept noul lor cămin, refuzând invitațiile altor universități europene, respectiv ce rol au avut în aceasta profețiile apocaliptice și milenarismul.